

Vývoj české školy... Škola pro budoucnost: budoucnost pro školu...

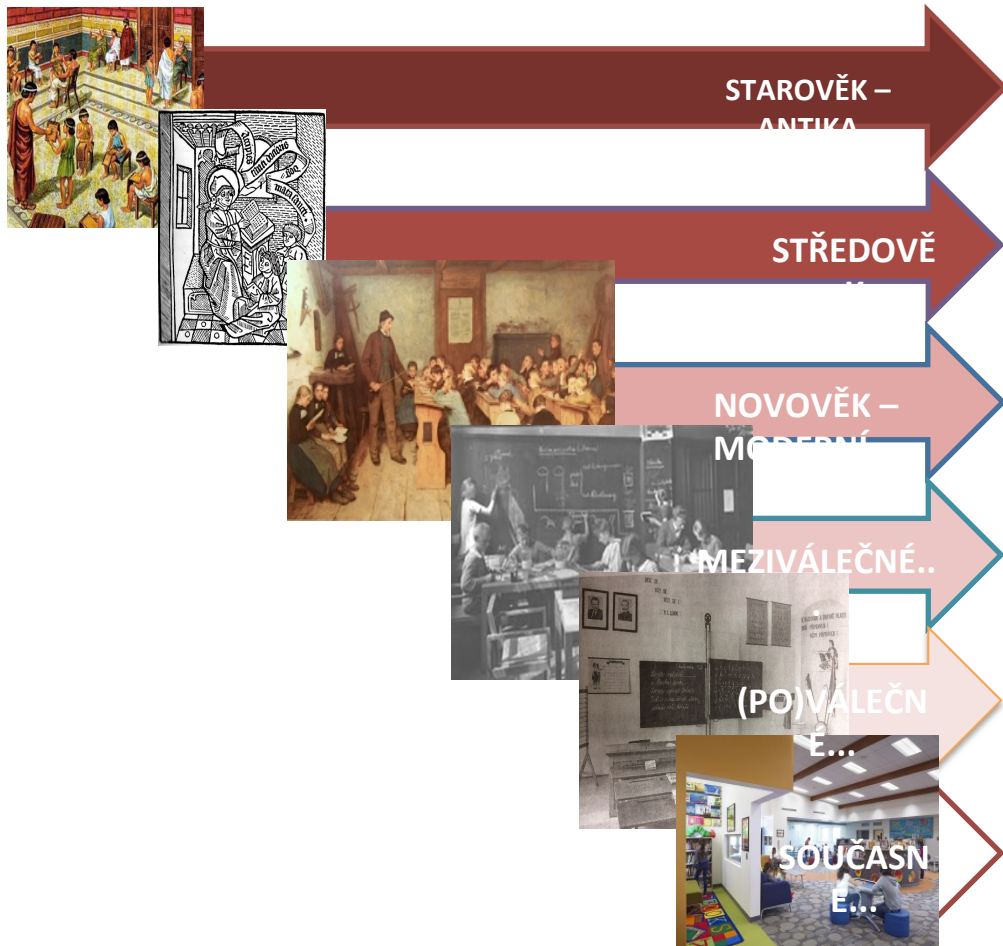

Přednášky z pedagogiky (jaro 2019)

Tomáš Janík, Institut výzkumu školního vzdělávání PdF MU

Připomenutí z minula

- Co je škola – označení pro prázdno (možnost věnovat se věcem přesahujícím každodenní práci)
- Funkce školy a jejich proměny (personalizační, socializační, enkulturační)
- Vývoj škol od antiky po současnost
- Správa a řízení škol a školství jako systém: makroúroveň, mezoúroveň, mikroúroveň
- Vzdělávací politika: vývoj

Současné proměny školy

Hledání „nové“ školy začíná kritikou „staré“ školy...

- **Škola je mučírna ducha** – martýrium a utrpení – být žákem je fyzické a psychické utrpení... (kniha Heinricha Manna „Profesor Neřád“ (1905) – tyran a despota)
- **Donucovací škola** – nucené práce – škola je kasárna; škola zabíjí dětské síly – učitelé jsou tyrani
- **Škola jako místo, kde se trestá...** – tělesné tresty – strach a jeho následky (komplexy) – téma psychoanalýzy... sebevraždy žáků (obavy před tresty a neúspěchem u zkoušení...)
- **Škola biflování, knižní škola...** jde pouze o látku – vzdálené životu muzeum mrtvých pokladů“...
- **Kritika Herbartova systému** – schematizované postupy

Hledání „nové“ školy bylo zahájeno obratem k dítěti

- **Pedocentrismus** jako nový postoj k dítěti – obrat k dítěti
- **Naturalismus** – přirozenost (soulad s přírodou) a respektování zákonů přirozeného vývoje dítěte...
- **Sociální pojetí a individuální cíle** (principy často v dialektickém napětí svoboda versus zodpovědnost, globální versus lokální).
- Psychologické zřetele: **přiměřenost, aktivnost** (činná škola, aktivní škola, pracovní škola)...
- **Zajímavá, přitažlivá škola** (integrace výuky) – princip globalizace...
- **Blízkost životu** „životné vyučování“ (Decroly) – zkušenosti, centra aktivit

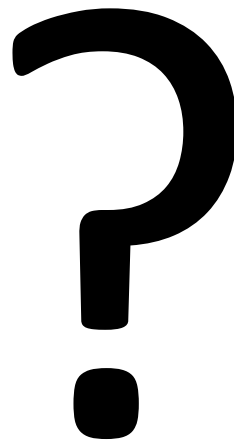
Hledání „nové“ školy bylo zahájeno obratem k dítěti

- E. Keyová „Století dítěte“ – věnovala 20. století dítěti...
- **Hnutí „od dítěte“** – kopernikovský obrat v pedagogice – dítě se stalo sluncem...
- **Vycházet z potřeb dítěte** – přirozená výchova – navazuje na Komenského...
- Akcentován **antropologický pohled** na výchovu...
- **Psychologický aspekt** – vývojové fáze – psychologický výzkum dítěte – vývojová psychologie...
- **Dítě není zmenšený dospělý** – je to zvláštní forma života...
- V dítěti je génus...
- Důvěra v tezi, že člověk se rodí dobrým...

Hledání „nové“ školy bylo zahájeno obratem k dítěti

- Z nového pojetí dítěte vyplývají nové úkoly vychovatele – brát dítě vážně, rozumět jeho individualitě, respektovat, hledat v něm to dobré...
- **Antipedagogika:** „Nejlepší výchova je žádná výchova.“
- **„Vychovávat nebo nechat růst?“** (Litt)
- **„Pomoz mi, abych to dokázal...“** (Montessoriová) – správná míra pedagogické pomoci: Úkolem vychovatele – pozorovat dítě – umožňovat učení – přiměřená pomoc...
- **Hra a její didaktický význam:** Fröbel, Montessoriová (montessoriovský materiál...)

Škola: včera – dnes – **zítra**

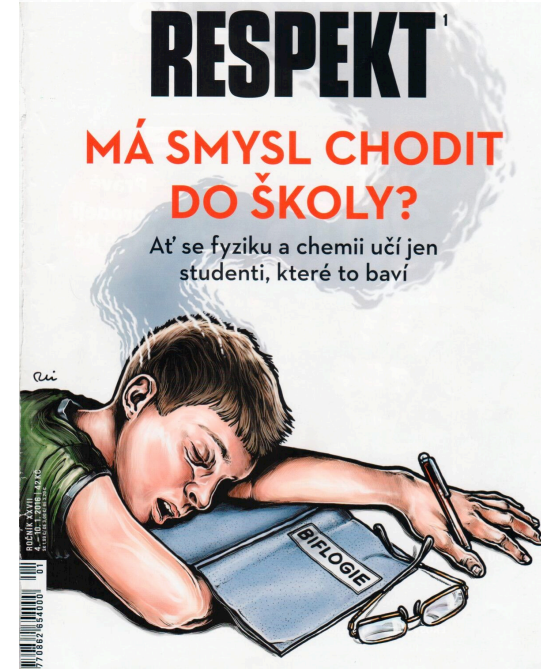
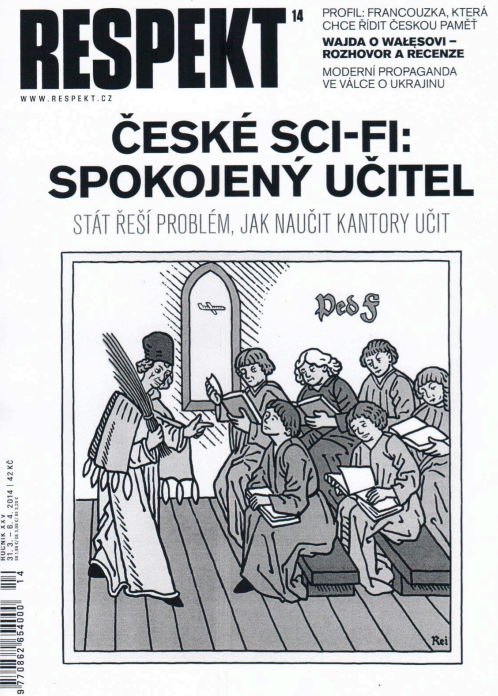
Jízdní řád: kdy-odkud-kam-o čem

- Tři **scénáře budoucnosti** školy a učitelské profese (OECD)
 - pokračování**
 - posilování**
 - oslabování**
- Postřehy svědčící o naplňování scénářů **posilování** a **oslabování**

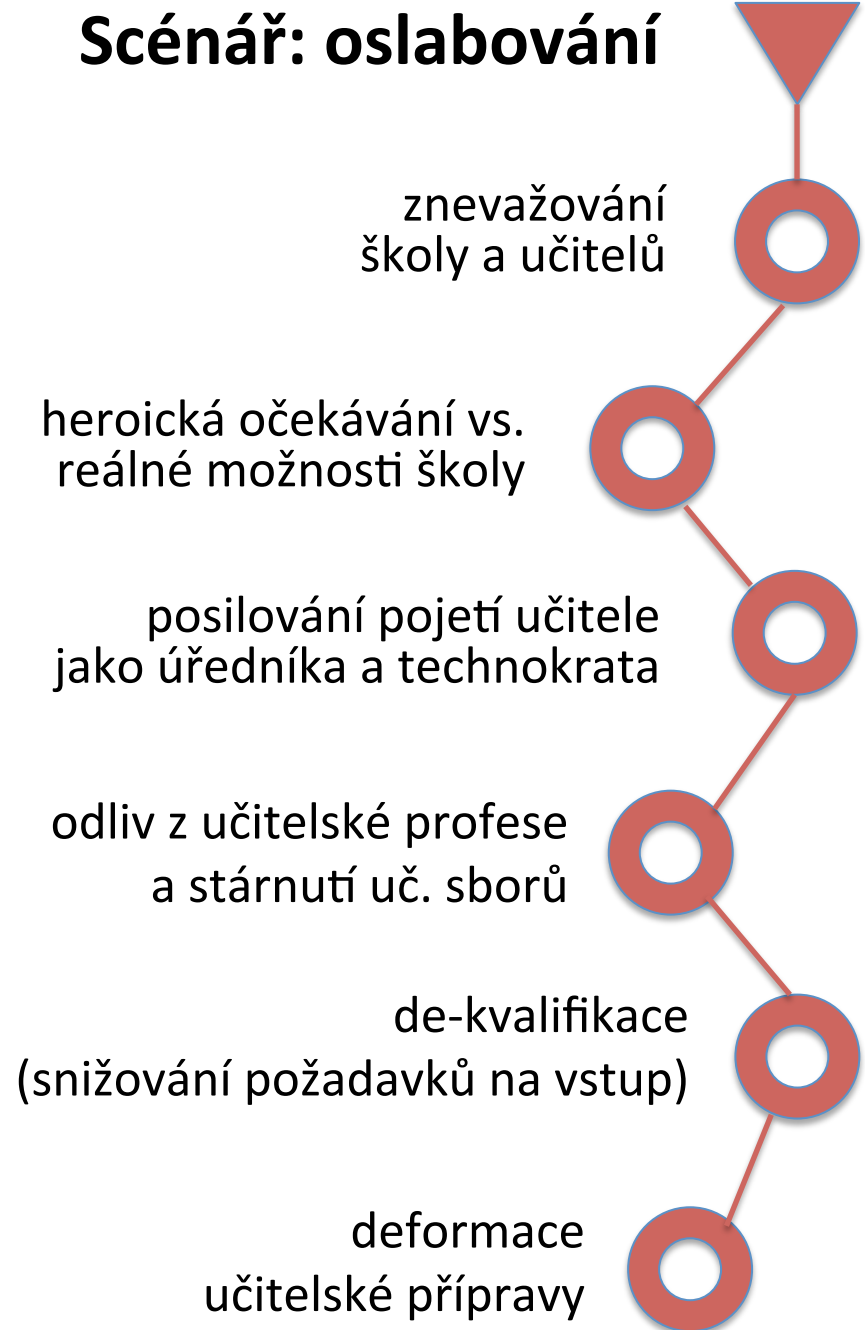
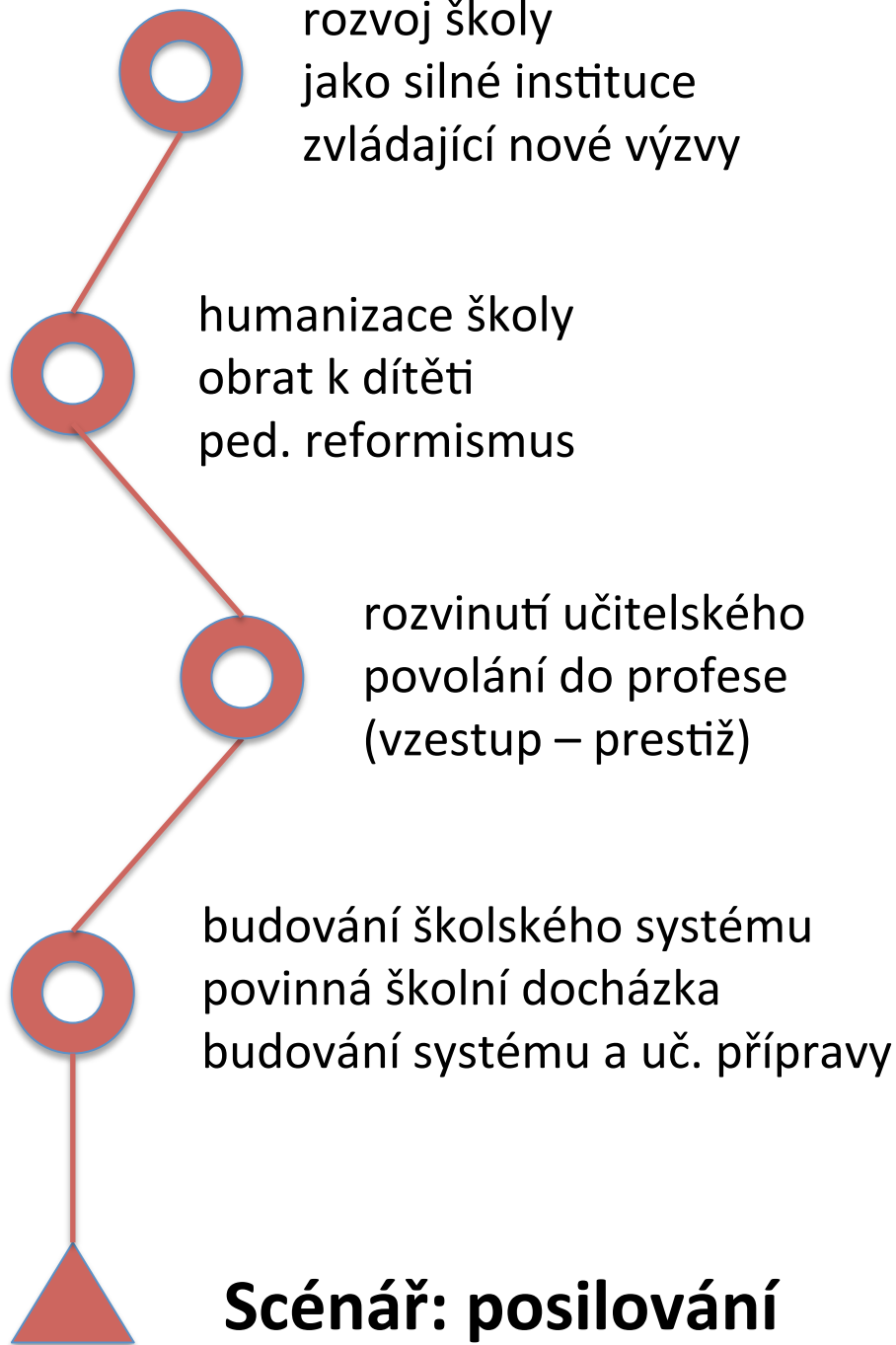
Blog | Scio

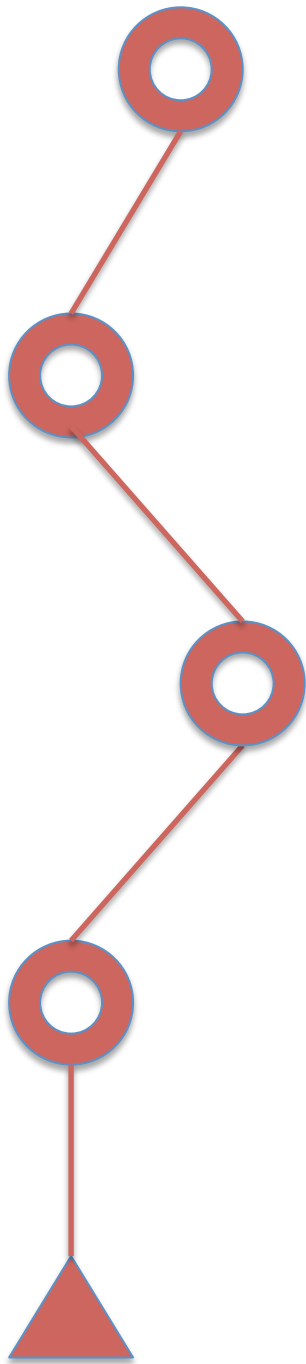
PROČ PEDAGOGICKÉ FAKULTY NEPŘIPRAVUJÍ KVALITNÍ UČITELE

Scénáře vývoje školy (upraveno dle OECD...)

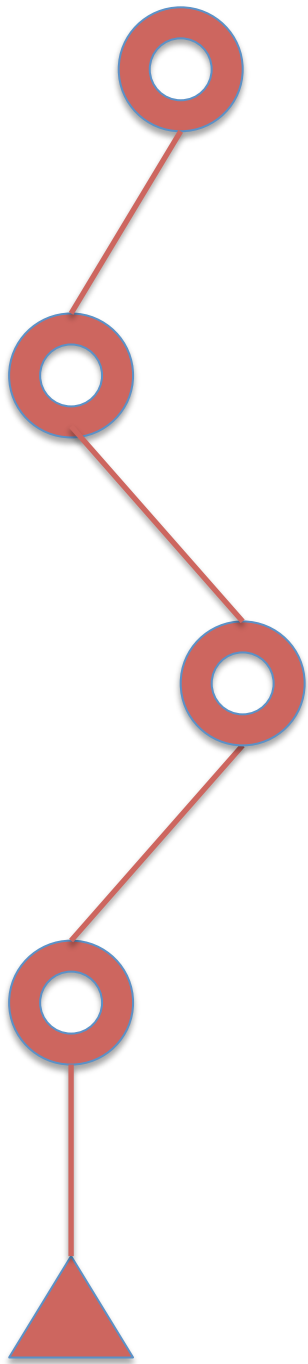
Pokračování současného stavu	Udržování byrokraticky řízených školských systémů (tradiční model)
Posilování funkcí školy	Školy jako hlavní střediska společenského života obcí (model komunitní školy)
	Školy jako organizace zaměřené na procesy učení (model učící se školy)
Oslabování funkcí školy	Sítě učících se v podmínkách společnosti sítí (učební sítě)
	Uplatňování tržních mechanismů ve vzdělávání (tržní model školy)

Vlivy působící ve směru **posilování** budování školského systému a učitelské přípravy

- Budování školských systémů a zavádění povinné školní docházky má zásadní přínos pro zvýšení gramotnosti obyvatelstva a pozdvižení jeho kulturní úrovně.
- Pozdvižení učitelského vzdělávání z učitelských ústavů (sekundární či postsekundární vzdělávání) na fakulty univerzit (terciérní vzdělávání) je odpovědí na skutečnost, že učitelství musí být znalostně založenou profesí předpokládající náročnou přípravu.

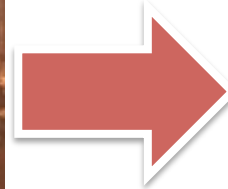

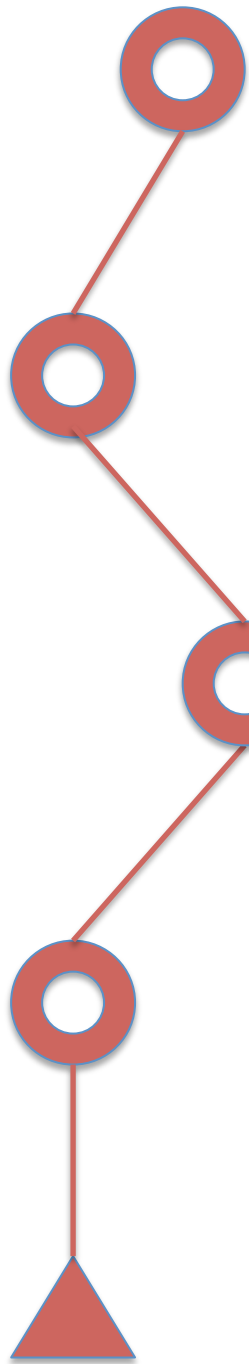
Vlivy působící ve směru **posilování** rozvinutí učitelského povolání do profese

- Formování školských systémů je současně procesem vyhraňování pedagogických profesí – zejména profese učitelské.
- Učitelské profesi je v systému svěřována speciální úloha (výchova a vzdělávání dětí), která je vnímána jako společensky i individuálně závažná – tudíž je vznášen požadavek na profesionalitu.
- Učitelstvo „dělá kariéru“ – realizuje společenský vzestup (zvláště dobře je to patrné u učitelů primárních škol) a těší se relativně vysoké prestiži (jakkoliv učitelé samými prestiž jejich stavu nemusí být vždy vnímána jako vysoká).

Vlivy působící ve směru **posilování** humanizace školy, obrat k dítěti, ped. reformismus

- Pedagogické profese jsou aktérem pozitivních posunů v náhledu na člověka/dítě.
- Přispívají k humanizaci školy a potažmo společnosti: s narůstající empatií a porozuměním se obracejí k dítěti a podávají mu pomocnou ruku.
- Učitelstvo vynalézá pedagogiku a didaktiku, čímž napomáhá zefektivňovat vzdělávání, takže se daří relativně účinně poskytovat vzdělávání zvyšujícímu se počtu osob po delší dobu.

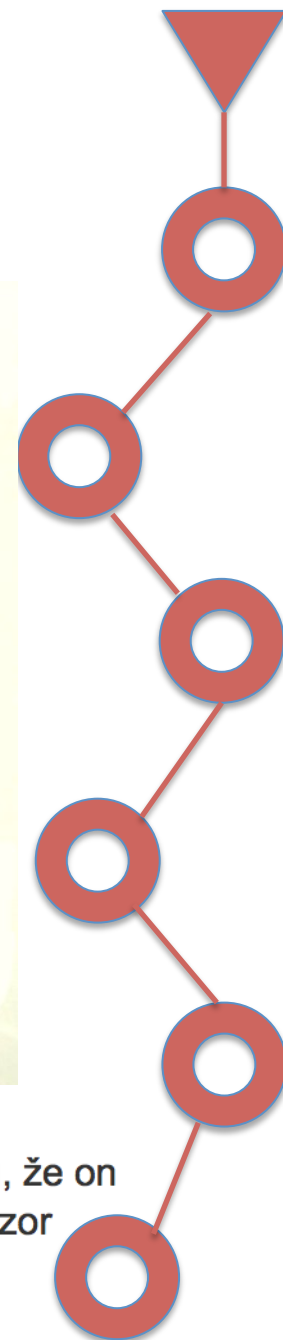

Vlivy působící ve směru **posilování** rozvoj školy jako silné instituce zvládající nové výzvy

- Škola je nakonec možná jednou z mála institucí, které dávají naději, že zvládneme i ty nejnáročnější výzvy jako jsou informační exploze, zvyšující se heterogenita žáků, migrace apod.
- Společnost nedisponuje jiným srovnatelným systémem, který by se týkal všech (nejen dětí, ale i jejich rodin a širších komunit), v případě, že mají školy dostatek sil a expertnosti, může se s nimi v tomto ohledu počítat (naopak: necháme-li školy padnout na kolena, stanou se samy problémem nás všech).

Vlivy působící ve směru **oslabování** znevažování školy a učitelské profese

- Je vykreslován obraz školy jako muzea starých pokladů, které nikdo nikdy nebude k ničemu potřebovat.
- Učitel je prezentován jako profesionálně deformovaný (vztyčený ukazovák).
- Jakožto nectnost je učitelům předhazována lenost...

Líné učitele dává Kalousek k dobru pořád

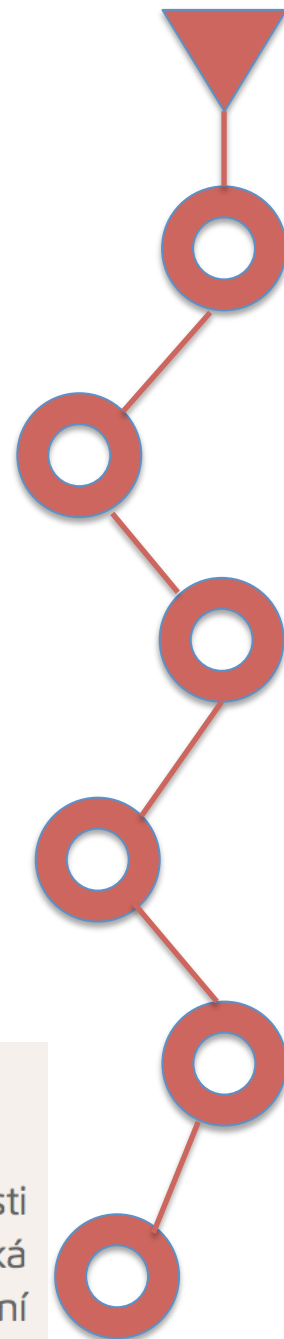
„Že máme nejlínější učitele, on dával kontinuálně k dobrému, když jsme se dostali do střetu, že on by věděl, jak finance ve školství řešit,“ popsal Dobeš Kalouskův přístup a rozhodně jeho názor odmítl.

Vlivy působící ve směru **oslabování** heroický obraz vs. nízká subjektivně vnímaná zdatnost

- Heroický obraz učitele a školy, od nichž se očekává vyřešení všech možných problémů světa, kontrastuje se slabším profesním sebevědomím učitelů (srov. výzkum TALIS).
- Namísto funkčního rozlišení a zapojení širšího spektra pedagogických profesí se nezvladatelně rozšiřuje záběr učitelské profese.

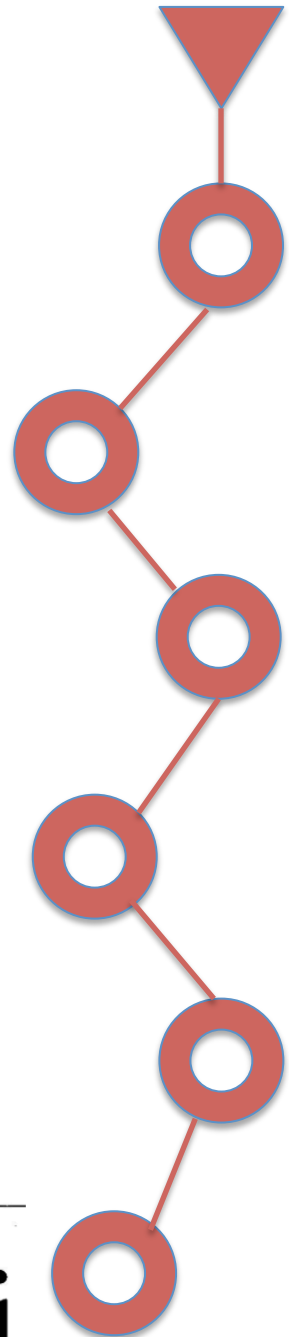
Subjektivně vnímaná vlastní zdatnost učitelů

V rámci šetření TALIS byla sledována subjektivně vnímaná vlastní zdatnost učitelů v oblasti řízení třídy žáků, vyučovacích postupů a v oblasti motivace žáků. Dle výsledků je Česká republika po Japonsku druhou zemí s celkově nejnižší subjektivně vnímanou vlastní zdatností učitelů.

Vlivy působící ve směru **oslabování** pojímání učitele jako úředníka a technokrata

- Pro středoevropské pojetí učitele jako vykonavatele státního zadání v byrokratizovaném školském systému je charakteristická tzv. *úřednická mentalita* (srov. něm. *Unterrichtsbeamte – úředník pro výuku*).
- K posilování *úřednického charakteru učitelské profese* může docházet také vlivem nevhodně koncipovaných standardů a kariérních systémů či formalistního zavádění školských reforem.
- V systémech, kde významnou roli hraje testování žáků, se učitelé stávají technokraty a vzdělávací proces se stává standardizovanou technologií.

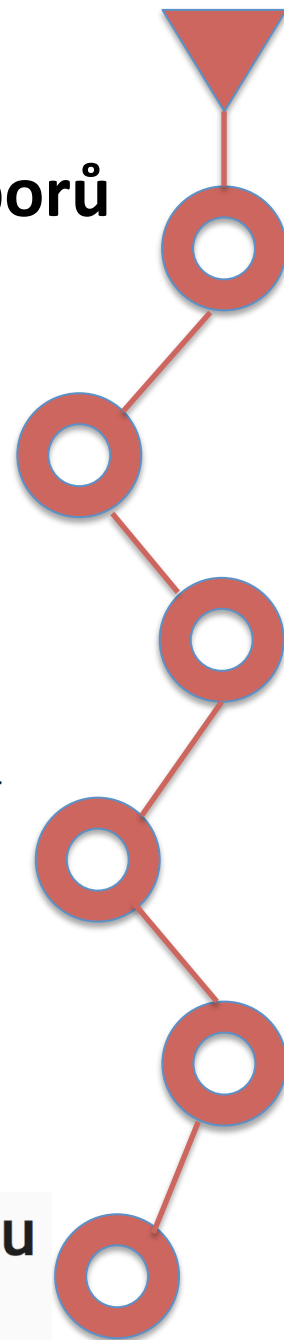
Vlivy působící ve směru **oslabování** odliv z učitelské profese a stárnutí učitelských sborů

- Nedostatečné finanční ohodnocení, nízká atraktivita, nemožnost kariérního vzestupu v kombinaci se zvyšujícími se náročnostmi učitelské práce vede k odlivu z profese a k problémům s rekrutováním mladých učitelů.

Studenti učitelství utíkají z oboru, odrazují je platy

Česko by potřebovalo do školství nabrat novou krev. Mladé lidi však učitelské povolání neláká, nadšence odrazuje situace v mnohých školách, nízké platy i prestiž tohoto povolání. Při nedostatku pedagogů už se stát rozhoupal k prvním opatřením, která mají kantořinu zatraktivnit. Zvyšuje platy, ale na záchranu školství to nestačí. Připouští to i ministryně školství Kateřina Valachová (ČSSD). Hodlá prosadit kariérní řád, vylepšit ohodnocení začínajících učitelů a zdokonalit jejich přípravu.

Senzační učitelé ze škol odcházejí, protože nedostanou hypotéky, říká ředitel gymnázia Růžička

Vlivy působící ve směru **oslabování** de-kvalifikace: snižování kvalifikačních požadavků

- Jednou v souvislosti s finanční krizí, jindy v souvislosti se vzdělávací expanzí se objevují články sugerující nezbytnost de-kvalifikace.
- Na místech učitelů se tu a tam objevují lidé (místy bez příslušné kvalifikace) označovaní jako koučové či poradci – posouvá se chápání učitelské role.

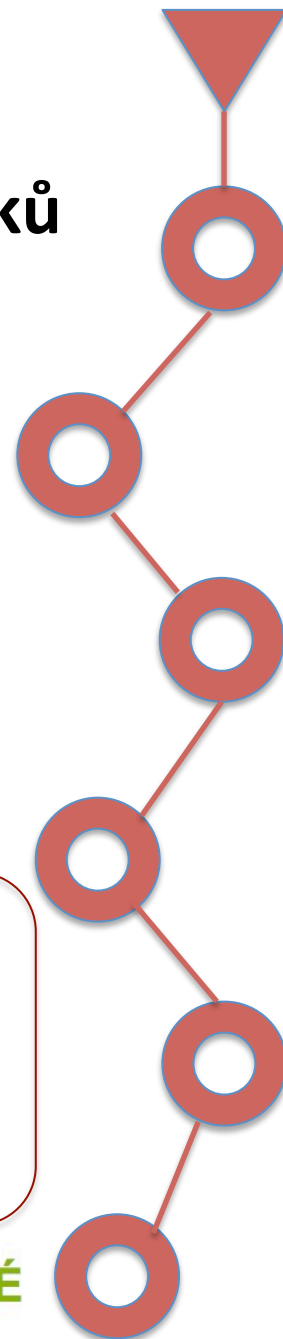
Závěrečná zpráva podskupin
Národní ekonomické rady vlády pro
konkurenceschopnost a podporu
podnikání

Verze k diskusi na workshopu dne 28.2.2011

Návrh na snížení
kvalifikačních požadavků
na bakalářskou úroveň...

**UČITELÉ ODBORNÝCH PŘEDMĚTŮ NA SŠ BEZ PEDAGOGICKÉ
KVALIFIKACE? PROČ JEN TAM?**

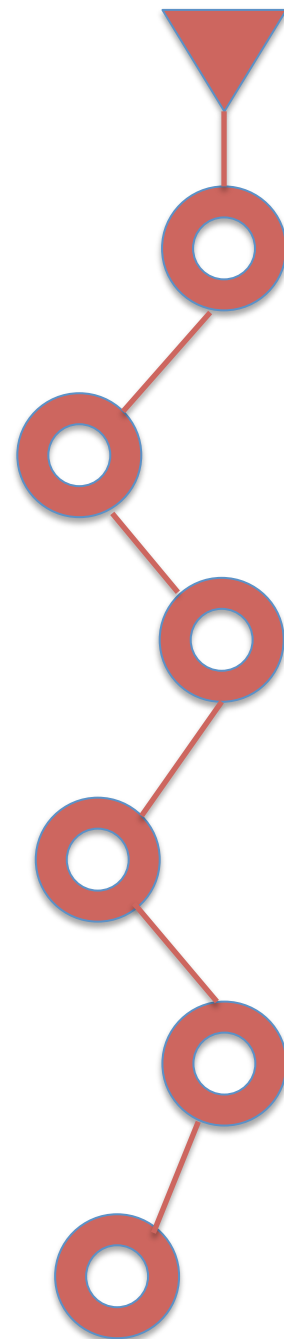

Vlivy působící ve směru **oslabování** deformace učitelské přípravy

- Strukturování učitelského studia na Bc. a NMgr. a dominance návazného na úkor souběžného modelu odklání studium od praxe a zapříčiňuje jeho omezenou účinnost.
- Nová vlna „experimentování“ s učitelským studiem (2016+) v rámci vnitřních akreditací na univerzitách patrně vyústí v rozrůzněnost, nepřehlednost a nekompatibilitu učitelského studia napříč fakultami.
- Znejasnění, co (všechno) je a bude studiem učitelství, povede k rozostření obrazu učitelské profese ve společnosti a zproblematizuje utváření identity učitelské profese na její cestě do neznáma...

ZPRÁVY

**STRUKTUROVANÉ STUDIUM UČITELSTVÍ - STÁLE
AKTUÁLNÍ PROBLÉM**

Scénář: oslabování

**naplňují se oba scénáře
souběžně dochází
k re(de)profesionalizaci
učitelství**

Scénář: posilování

